

Хаймінова Юлія Володимирівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри національної економіки,

кандидат економічних наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ МОРЯКІВ

Актуальна проблема забезпечення фінансової безпеки України є предметом багатьох наукових досліджень та публікацій. Проте більшість досліджує підходи до визначення сутності фінансової безпеки, методи оцінки, механізми та інструменти забезпечення фінансової безпеки на макrorівні або на рівні підприємств. Провідне місце в забезпеченні економічної безпеки домогосподарств належить її фінансовій складовій. Існують два протилежні погляди на забезпечення фінансової безпеки домогосподарства. Перший полягає в тому, що фінансова безпека домогосподарства досягається за умов забезпечення фінансової безпеки на національному рівні. Сутність другого полягає в тому, що саме безпека особи та домогосподарства визначає фінансову безпеку України [1]. На нашу думку, безпека особи займає особливе місце в системі забезпечення фінансової безпеки, є первиною ланкою в ієрархії рівнів фінансової безпеки, основою формування економічної безпеки домогосподарств, підприємств та держави.

Виходячи з сутності фінансової безпеки як здатності протистояти негативному впливу ризиків важливо ідентифікувати та дослідити чинники, що впливають на фінансову незалежність особи та домогосподарства. Так, виділяють два основні типи ризиків фінансовій безпеці домогосподарств – ризики зменшення доходів (ризик безробіття, втрати активів, непрацездатності тощо), ризики збільшення витрат (інфляційні, податкові, ризики надзвичайних ситуацій тощо). На фінансову безпеку домогосподарств впливають політичні,

економічні, соціальні та демографічні чинники [2]. Фінансові ризики домогосподарств також поділяють на ризики негативного впливу на отримання доходів (низький рівень доходів, порушення термінів виплати доходів, втрата певної частини доходів, майна, заощаджень домогосподарств у результаті дії макроекономічних і політичних факторів, втрата доходів у зв'язку із втратою роботи тощо), ризики, пов'язані з отриманням та використанням позик; ризик зменшення купівельної спроможності (наприклад, зниження реальних доходів домогосподарств через інфляцію, зростання тарифів на комунальні послуги; зростання податкового навантаження на доходи домогосподарств, зростання вартості освітніх і медичних послуг), та ризики зменшення та втрати заощаджень [1].

На нашу думку, фінансова безпека пов'язана з фінансовою незалежністю особи, тобто таким її фінансовим станом, коли вона має достатній рівень пасивних доходів, щоб не залежати від заробітної плати. Ефективність процесу формування пасивного доходу визначається вмінням інвестувати та заощаджувати.

Експортна орієнтація роботи українських моряків, специфіка їх праці (контрактний метод роботи, коли після відпрацьованого контракту є ризик залишитись в подальшому без роботи, робота на іноземного судновласника, фізіологічні та психічні навантаження тощо) обумовлюють необхідність приділити особливу увагу аспектам фінансової безпеки саме моряків. Українські моряки є одними з небагатьох груп офіційних трудових мігрантів, доходи яких є джерелом притоку іноземної валюти в Україну. Заробітна плата моряків виплачується в іноземній валюті, значно перевищує середню зарплату в Україні та є основною в структурі доходів домогосподарства, членами якого вони є.

В системі загроз фінансовій безпеці моряків актуальними є ризики, що пов'язані з отриманням доходів та збереженням заощаджень. На нашу думку, до

групи ризиків фінансовій безпеці слід додати інвестиційний ризик, пов'язаний з можливістю невдалого інвестування або відсутністю альтернативних варіантів інвестування, що в обох випадках призводить до недоотримання доходів або втрати заощаджень.

Порушення трудових прав моряків безпосередньо впливає на рівень їх фінансової безпеки. Як зазначають фахівці, найчастіше моряки стикаються з проблемами невиплати заробітної плати, допомоги у випадку хвороби, відмови в наданні медичної допомоги, зокрема, покриття витрат на медичну допомогу за наявності підтверджувальних документів, невиплати компенсації у зв'язку з втратою моряком працездатності або зі смертю моряка тощо [3].

Відкритим залишаються питання пенсійного забезпечення моряків. По-перше, період роботи українського моряка на іноземному судні, як правило, не включається до складу страхового стажу та не береться до уваги при розрахунку пенсії. По-друге, є категорія моряків, які, починаючи кар'єру на міжнародному ринку праці, взагалі не мають трудової книжки та не укладають договір з фіскальною службою або з недержавним пенсійним фондом. У такому випадку моряк може розраховувати тільки на допомогу від держави або на власні заощадження [4].

Загальним негативним чинником, що впливає на фінансову безпеку особи, є незадовільний рівень її фінансових знань. Наприклад, в дослідженні [5] визначають, що населення має базові знання та навички з фінансової грамотності, використовує найпростіші послуги, переважно, платежі та перекази, не цікавиться фінансовими новинами, у питаннях фінансів довіряє родичам чи знайомим, не аналізує можливості сімейного бюджету тощо. Це певною мірою відноситься до моряків, котрим, завдяки специфіці умов праці, буває складно адаптуватись до поточної ситуації після повернення в Україну.

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки особи є комплексним питанням, що потребує визначення сутності категорії «фінансова безпека

особи», співвідношення з категорією фінансової незалежності, загальної оцінки добробуту та ідентифікації загроз. Фінансова безпека особи є основою формування фінансової безпеки домогосподарства, підприємств та держави загалом. Фінансова безпека особи визначається макроекономічними чинниками (економічними, соціальними, політичними, демографічними тощо). Фінансова безпека моряків визначається рівнем їх соціального захисту, захисту трудових прав у взаємовідносинах з іноземними роботодавцями. Слід приймати до уваги психологічні особливості праці моряків, які впливають на їх здатність протидіяти загрозам та формувати власний механізм захисту. Питання підвищення фінансової грамотності є не менш актуальним, оскільки важливими є не тільки процеси отримання заробітної плати, але й формування заощаджень, ефективного інвестування, оцінки фінансових ризиків.

Список використаної літератури:

1. Лиса О.В. Аналіз фінансової безпеки вітчизняних домогосподарств в сучасних умовах / О.В. Лиса, О.О. Кухарева // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. - 2016. - Т. 21. - Вип. 5. - С. 166-171.
2. Сніщенко Р.Г. Фінансова безпека домогосподарств у період нестабільності економіки / Р.Г. Сніщенко // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Сер.: Економічні науки. - 2014. - № 1. - С. 149-159.
3. Новікова О. Особливості захисту прав українських моряків у відносинах з іноземними роботодавцями / О. Новікова, К. Вершиніна // Юридична газета. - 2015. - 29 вересня. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/osoblivosti-zahistu-prav-ukrayinskih-moryakiv-u-vidnosinah-z-inozemnimi-robotodavcyami.html>.

4. Пенсионное обеспечение – что могут моряки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://news.crewmarket.net/2017/04/pensionnoe-obespechenie-na-chto-mogut-rasschityvat-moryaki.html>
5. Смовженко Т.С. Финансова грамотність населення та її вплив на розвиток економіки України / Т.С. Смовженко, А.Я. Кузнецова // Регіональна економіка. - 2013. - № 2. - С. 34-42.